

Mitä se oikeesti on?

- Ajatuksia nuorista, työelämästä ja nuorisotakuun edistämisestä Porvoon seudulla

Sisällys

Mistä aloittaa?	1
Peruskoulu	2
Millainen on minun polkuni?	3
Ammattiin opiskelu	5
Taitoja, asennetta ja motivaatiota	6
Yhteistyö ja palvelut	8
Työelämä ja unelmat	9
Lopuksi	11
Katse tulevaan	13
Lähteet	15

Raportti on loppuselitys Bestis –Nuorisotakaajat Porvoossa –projektista, joka toteutettiin Porvoossa 1.1.2014 – 28.2.2015. Projektin toteutuksesta vastasivat Posintra Oy (päätoteuttaja) ja Haaga-Helia ammatikorkeakoulun Porvoon yksikkö. Projektin keskeiset tavoitteet:

- Nuorisotakuun piiriin kuuluva nuori ylittää työllistymiskynnyksen
- Nuorisotakuun toteutumisen mahdollistava yritys saa helpon palvelumallin ja osaa hyödyntää työllistämisen monipuolisia mahdollisuuksia
- Nuorisotakuun toteutumista edistävät organisaatiot ja kunnat saavat tukea nuorisotakuun palveluprosessin kokonaisuuteen

Mistä aloittaa?

Nuorten yhteiskuntatakuun (nuorisotakuu) toteuttamisen tavoitteena on varmistaa, että kaikki nuoret löytävät sopivan polun koulutukseen ja työelämään ja pääsevät siten osalliseksi yhteiskuntaan. Tämä selvityksen tavoitteena on tuottaa ideoita ja ajatuksia siitä, miten nuorisotakuun toteutumista voitaisiin Porvoon seudulla edistää. Selvitys koostuu pääosin Bestis -Nuorisotakaajat Porvoossa -projektissa (1.1.2014 -28.2.2015) tehdyistä havainnoista ja haastatteluista, joita on toteutettu porvoolaisten nuorten, työnantajien ja nuorten kanssa työskentelevien sidosryhmien parissa.

Projektin aikana ja myöhemmin suunnitelmaa työstettäessä allekirjoittaneet palasivat toistuvasti kysymykseen siitä, mihin elämänvaiheeseen ja kenelle tukea oikeastaan pitäisi kohdentaa, jotta tuloksena olisi luottavaisesti työelämään asteleva, osaava ja osaamisensa tunnistava nuori. Pohdinnassa päädyttiin johtopäätökseen, että tuki pitäisi kohdentaa perheen perustamista harkitsevien nuorten elämänhallinnan vahvistamiseen – kun tuleva nuori on vasta ”pilkkeenä isänsä silmäkulmassa”. Ajatus auttaa hahmottamaan, miten laaja ja moniulotteinen on kysymys nuoren työllistymisestä. Mitä ylipäätään voisimme tehdä toisin, jotta suomalaiset perheet voisivat paremmin tässä yhteiskunnassa ja kotipesistä lentäisi maailmalle ja työelämään yhä enemmän uteliaita, vahvoja ja terveen itsetunnon omaavia nuoria?

Selvityksemme aiheeksi on kuitenkin tässä rajattu nuoret ja työelämä projektimme tavoitteiden mukaisesti. Käsittelemme teemoja, jotka eri tavoin koskettavat nuorten elämää ja jotka ovat nousseet tärkeiksi sekä haastattelemiemme henkilöiden voimakkaasti esiin nostamina, että omien havaintojemme pohjalta. Olemme tiedostaneet työtä tehdessämme olevamme suurten, kipeiden ja vaikeasti hallittavien kysymysten äärellä. Selvitys ei siksi lupaa valmiita ratkaisuja. Tarkoitus on sen sijaan herättää tunteita, haastaa ja tuoda esiin uusia näkökulmia paikalliseen, nuorisotakuun ympärillä käytävään keskusteluun. Esitystapa on vapaamuotoinen. Vilpitön pyrkimys on tuoda haastattelviemme ääntä kuuluviin, suodattamatta, karsimatta ja selittelemättä. Jaamme myös auliisti kohtaamiltamme ihmisiltä saamiamme ideoita, joiden toivomme innostavan lukijaa tekoihin. Nuorisotakuun toteuttaminen kuuluu meille kaikille.

Nuoruus voidaan määritellä monin tavoin. Selvityksessä nuori on määritelty nuorisotakuun piirissä olevaksi alle 30 -vuotiaaksi henkilöksi. Nuoruus on kuitenkin myös mielentila. Näitä kahta määritelmää luovasti tulkiten selvityksen kokoamiseen on osallistunut neljä nuorta: Bestis –projektin projektipäällikkö Anne Wetterstrand Posintrasta, projektiasiantuntija Jenni Lähtevänoja Posintrasta, projektissa työssäoppimisjaksoaan suorittanut opiskelija Suvi Hölttä Point Collegesta sekä projektikehittäjä Anu Sipilä Haaga-Heliasta. Vakavasta aiheesta huolimatta työ tässä projektissa on ollut meille suuri ilo. Tätä iloa jakaaksemme heitämmekin lukijalle haasteen, jota toteuttamalla voimme yhdessä avata nuorille innostavan ja tavoittelemisen arvoisen näkymän suomalaisen työelämään:

Uskalla innostua työstäsi -ja anna sen näkyä!

Innostuksen välittäminen nuorille työntekijöille oli perusteena myös Bestiksen syksyllä 2014 jakamalle, järjestyksessä ensimmäiselle Porvoon seudun Paras Pomo-diplomille, joka myönnettiin Pentti Kinosmaalle Teatteri Soittorasiasta. Nuorten oma palaute puhukoon puolestaan:

”Pentissä hienoa on se, että hänestä huokuu 120 % innostus teatterin tekemiseen sekä itse teatteritaloon ja se fiilis ja into tarttuu!”

Porvoossa 23.3.2015

Bestikset Anne, Jenni, Suvi ja Anu

Peruskoulu

Suomalainen peruskoulu on pitkään nauttinut kansainväistä arvostusta ja koulujärjestelmämme on monella tavoin esimerkki tasa-arvon ja hyvinvoinnin toteutumisesta. Peruskouluissamme tehdään valtavasti merkityksellistä työtä, jotta jokainen nuori voisi saada mahdollisuuden jatko-opintoihin ja valmiudet oman polun löytämiseen. Perheisiin ja siten myös kouluun peilautuvat kuitenkin kaikki inhimilliset, yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset niin hyvässä kuin pahassa. Miten koulu selviää ja kehittyy muutosten ristipaineessa?

Lasten ja nuorten itsetunnon ja itsetuntemuksen kehittyminen koulussa ja muissa arjen yhteisöissä on viime aikoina ollut monipuolisen tutkimuksen kohteena. Kristiina Lappalainen ja Risto Hotulainen Itä-Suomen yliopistosta toteuttavat parhaillaan Joensuun ja Kajaanin seudulla laajaa pitkäaikais- tutkimusta nuorten aikuisten koulukokemuksista ja minäkuvasta. Tulokset kertovat, että koulun arvostamassa akateemisessa osaamisessa ilmenevät vaikeudet saattavat olla jatkuvan kielteisen palautteen aihe nuoren elämässä, jolloin nuoren vahvuudet esimerkiksi vuorovaikutustaidoissa tai luovissa aineissa voivat jäädä kokonaan tunnistamatta. Jatkuva ikävä palaute ja kritiikki vaikuttavat negatiivisesti nuoren minäkuvaan ja haittaavat toisinaan merkittävästi oman polun löytymistä ammattiin ja työelämään. Jos ei tunne itseään, on vaikea tehdä onnistuneita valintoja (kts Lappalainen 2014; Saima 2015¹). Tunnistamme jokainen tuttavapiiristämme sen villikkopojan tai -tytön, joka ei koskaan kyennyt istumaan hiljaa koulussa, sai päättötodistuksen lopulta rimaa hipoen – ja toimii nyt oman yrityksensä toimitusjohtajana työllistäen samalla kymmenen parasta ystäväänsä. Kaikille ei kuitenkin löydy omaa polkua yhtä hyvin tuloksin.

”Mä tykkäsin peruskoulusta tosi paljon sen takia, kun mulla oli ihan hyviä kavereita ja ihan hyviä opettajia ala-asteella, et siellä oli tosi rento meininki...Mut sitten pääosin siitä peruskoulusta jäi mieleen, että siitä ei todellakaan jääny mitään mieleen. Koska kasvavassa iässä, mä en tiedä onko mulla joku keskittymishäiriö, ainakin vaikuttaa joskus siltä, niin et istuu yheksän vuotta siinä kaikkein aktiivisimmassa iässä paikallaan ja kuuntelee sellasii juttuja, joita ei näytetä käytännössä, teorioita, ja osa on vanhentuneita ja monisteita on sata kiloo niin siitä ei kyl jää käteen mitään.” (Nuori 3, 2014.)

Koulun arkitodellisuus tuntuu edelleen olevan osittain ristiriidassa sen yhteiskunnan kanssa, johon sen on määrä oppilaita valmistaa. Peruskoulun tiedollista osaamista painottavasta ympäristöstä nuori astuu työelämään ja yhteiskuntaan, jossa hänen yhtäkkiä oletetaan osaavan toimia itsenäisesti ja aloitteellisesti aikuisten maailman sosiaalisilla pelisäännöillä. Kouluun tarvitaan enemmän keskustelua, aitoa yhdessä tekemistä, mahdollisuuksia kyseenalaistaa ja tilaa ihmettelylle.

”Sen ei pitäisi olla oleellista, että jotkut opetussuunnitelmassa olevat asiat menee läpi, koska ihmiset kuitenkin muodostaa niistä omat mielipiteensä. Enemmän ois tärkeitä että ois jotkut aiheet listattu ja sit niistä pitäisi vaikka tietty määrä tunteja keskustella. Niin silloin syntyis mielipiteitä ja niitä vois vaihdella.” (Nuori 3, 2014.)

Opetushallituksen 2014 hyväksymissä uusissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (OPH 2015a) mainitaan, että jokaisella oppilaalla on oikeus hyvään opetukseen ja *onnistumiseen* koulutyössä. Oppiminen nähdään prosessina, jossa oppilas rakentaa identiteettiään, maailmankuvaansa sekä paikkaansa maailmassa. Perusteissa korostetaan myös, että jokainen oppilas on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella on oikeus kasvaa täyteen mittansa ihmisenä ja yhteiskunnan jäsenenä. Nämä uudet perusteet otetaan lähivuosina käyttöön portaittain eri luokka-asteilla ja tavoitteet vaikuttavat kaikin tavoin onnistuneilta. Tulevaisuuden peruskoulussa

¹ Kts. http://www.uef.fi/fi/saima/saima/-/asset_publisher/x7jE/content/ope-mika-on-minun-vahvuuteni-

tarvitaan kuitenkin nyt näiden tavoitteiden merkityksen avaamista arkisessa koulutyössä. Miten konkreettisesti, päivittäin, turvataan ”oikeus onnistumiseen” oppilaalle, joka ei ole kiinnostunut lukemisesta tai luonnontieteistä mutta loistaa vapaa-ajallaan kyvyillään korjata naapuruston poikain mopoja? Jokaisen meistä olisi tärkeää saada hyväksytysti innostua itselle merkityksellisistä asioista ja tulla positiivisesti tunnistetuksi omalla itsenään (kts. Kallio ym. 2013). Opettajat ovat suurten haasteiden edessä kehittäessään uusia oppimisen menetelmiä ja luoviessaan hektisessä arjessa tämän kaltaisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Muutoksen tulisikin lähteä pitkäjänteisesti opettajien koulutuksen ja koko koulutuspolitiikan uudistamisesta – ja sen tekemisessä tulisi uskaltaa olla rohkea.

Perusopetuksen opetussuunnitelman uusissa perusteissa mainitaan sana *työelämä* useaan kertaan ja kokonainen osaamiskokonaisuus on nimetty teemalla työelämätaidot ja yrittäjäyys. Opetushallitus lupaa, että tulevaisuuden peruskoulussa oppilaat tutustuvat työelämään ja saavat kokemuksia työnteosta sekä yhteistyöstä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Tulevaisuuden koulussa tullaan myös harjoittelemaan työelämässä tarvittavaa asianmukaista käyttäytymistä ja yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja.

Haluatko Sinä olla se innostunut, luova ja utelias perusasteen ope, joka on valmis viemään luokkansa maailmalle tulevaisuuden peruskoulun hengessä? Lähde kokeilemaan uutta kanssamme. Viedään koulu ulos yhteiskuntaan ja työelämään – ja tuodaan työelämä sisälle kouluihin!

Millainen on minun polkuni?

Ammatinvalinta on vaikea tehtävä 15 –vuotiaalle, joka on sekä fyysisesti että psyykkisesti keskellä suurta myllerrystä. Opinto-ohjaukseen varatulla pienellä vuosiviikkoresurssilla ja lyhyillä TET-jaksoilla ei yläkoulun viimeisinä vuosina ehditä tehdä työelämää, sen moninaisia mahdollisuuksia ja erilaisia ammatteja nuorille tutuksi, jos aiheetta ei ole kouluaikana muutoin tutkiskeltu. Työelämäntuntemus jää siten helposti pintapuoliseksi ja teoreettiseksi, eikä nuorilla ole opintoihin hakeutumisen vaiheessa tarkkaa käsitystä mitä eri ammateissa toimivat ihmiset oikeasti tekevät. Epärealistiset ja hämärät mielikuvat voivat aiheuttaa virhevalintoja ja pettymyksiä kouluun hakiessa. Onneksi nuorilla itsellään on tähän ratkaisuja:

”..Mä haluisin sellasia about kuukauden mittasia, tosi intensiivijaksoja, tosi erilaisiin aloihin. Et ois yks opettaja ja sellanen tosi tosi pieni ryhmä, ja sitten ois niin että oikeesti keskityttäis siihen asiaan. Et ihan sama onks se muuraamista vai sarjakuvan piirtämistä vai luomuviljely, mut tosi paljon keskityttäis siihen kuukauden ajan. Ja sit jotain muuta seuraavaks. Se ois tosi hauskaa niin sit siinä vois ehkä varmistuukin se kuva, että mitä haluaa tehdä.”(Nuori 6,2014.)

Pitäs olla enemmän sellasta...et pääsis vaikka kattomaan työpaikoille et mitä siellä on... Et näkis, että mitä siellä oikein tehdään, millasii mahdollisuuksii siellä on. Et kun me käytiin tuolla oopperalla tutustumassa, niin en mä tienny että siellä takana on lavastamo, että ne tekee kaikki duunit siellä, oopperalla.” (Nuori 7,2014.)

Mitä se oikeesti on – siinä kysymys, jonka ympärille kouluissa, kodeissa ja harrastuspiireissä tulisi rakentaa konkretiaa. Kokeileminen, testaaminen, työympäristöjen, työtehtävien ja ammattilaisten näkeminen ja tapaaminen eri yhteyksissä, monipuolisesti ja luontevana osana koulunkäyntiä on

nuorten ja työnantajien, ja nyt siis myös Opetushallituksen toiveissa. Tekemällä ja kokemalla asioita itse nuori oppii itsestään ja ympäröivästä maailmasta, hahmottaa vähitellen omaa osaamistaan ja oman tahtotilansa. Onnistuneessa ammatinvalinnassa ei ole kyse pienestä asiasta. Tilastojen mukaan tällä hetkellä opiskelijoista noin 25 % keskeyttää ammatillisen koulutuksen ja noin 10 % lukion, minkä seurauksena jokaisesta ikäluokasta arviolta 15 % jää vaille toisen asteen tutkintoa. Pelkän perusasteen opintojen varassa on 20–29-vuotiaista nuorista noin 110 000. (TEM 2012, 3-8.)

Suuri osa nuorista löytää oman polkunsu ensimmäiseen koulutuspaikkaan ja työelämään pienen haparoinnin jälkeen. Valintoja tehdään ja joudutaan tekemään myös pitkin työuraa uudelleen ammattien ja työvoimatarpeiden muuttuessa yhä nopeammin. Huolestuttavaa kuitenkin on, että yhä useammalta nuorelta puuttuu kokonaan näkymä tulevaan: ”En tiedä mihin haluan, en pääse koskaan töihin.” Iso haaste on kuinka toivottomuuteen vaipuvien nuorten ongelmiin päästäisiin käsiksi ajoissa. Viime vuosina tehdyt uudistukset mielenterveyspalvelujen järjestämisessä eivät ole kaikilta osin onnistuneet. Esimerkkinä tästä on, että sinänsä hyvää tarkoittavat salassapitovelvoitteet voivat pahimmillaan joissain tapauksissa estää nuoren auttamisen. Itsensä kanssa hukassa oleva nuori tarvitsisi äärimmäisen helposti lähestyttäviä, matalan kynnyksen tukimuotoja, joita tällä hetkellä ei ole tarjolla riittävästi. Myös ammattitaitoisten tukihenkilöiden tarve on suuri.

”Onneks mut löydettiin ajoissa.”(Bestis –projektin kautta työllistynyt nuori, 2014.)

Yllä olevan kommentin lausui nuori, jonka elämä oli ollut vähällä suistua hallitsemattomaan kierteseen pienen, kokemattomuudesta ja tiedon puutteesta johtuvan virheen vuoksi. Nuori työllistyi, mutta ennen sitä matkalla oli tarvittu useita kiinni ottavia käsiä, sinnikkäitä viranomaisia ja vapaaehtoisia tukihenkilöitä, elämänhallintaan liittyvää tukea – ja valtavasti onnea, että apu lopulta tavoitti oikeaan aikaan ja oikeassa paikassa. Vahva viesti eri toimijoilta on ollut, että nuorisotakuuta voi soveltaa tasapainoisten ja kaikilla elämänalueilla hyvin selviytyvien nuorten kohdalla. Sen sijaan vaikeassa elämäntilanteessa olevat nuoret, jotka kipeimmin etsivät paikkaansa yhteiskunnassa ja jotka ovat olleet pisimpään työelämän tai koulutuspalvelujen ulkopuolella tarvitsisivat paljon enemmän; ”perusturvatakuun”, jonka puitteissa otettaisiin haltuun nuoren elämän haasteet kokonaisvaltaisesti ja jonka tuella tulevaisuutta voisi rakentaa turvallisesti askel kerrallaan.

Osa nuorista haluaa myös yhteiskunnan näkökulmasta ”väärää” asioita. Miten muuttuvat arvot haastavat nykyisen hyvinvointiyhteiskunnan järjestelmät ja rakenteet? Entä olemmeko valmiita haastamaan omaa ajatteluaamme ja hyväksymään omista arvoistamme poikkeavia valintoja...?

”No mieluiten mä en kävis mitään koulua tai en olis missään töissä. Mieluiten mä vain saisin työkkäristä rahaa kun mä kulutan tosi vähän, esim. ruokaan ja tälleen ja mä en osta uusia vaatteita niin ne rahat riittäis varmaan ja sit mä vois in vaan piirtää. Se ois mun mielestä ihan jees. Mut sitten se on ympäristön mielestä jotenkin edesvastuutonta tai huolestuttavaa toimintaa niin sitten mä olen sen takia ollu että no, mä meen nyt eri paikkoihin, koska mä tykkään kyl tehdä monia eri asioita.” (Nuori 6,2014.)

Haastamme tässä kohdin lukijan pysähtymään hetkeksi: Mitä Sinä tekisit elämässäsi kaikkien mieluiten...?

Ammattiin opiskelu

Siirryttäessä perusasteelta ammatilliseen opiskeluun tapahtuu suuri muutos. Koulunkäynti muuttuu ainekeskeiseksi ja ”kasvatustyö” jää opetuksen rinnalta pois tai muuttaa muotoaan. Peruskoulun tiukan ja selkeän lukujärjestyksen tilalle tulee vaihtelevan pituisia, joskus hyvinkin lyhyitä koulupäiviä. Pahimmillaan nuori kulkee kouluun toiselta paikkakunnalta osallistuakseen keskellä päivää yhdelle oppitunnille. Pienentyneiden resurssien pakottamana opiskeluun sisältyy runsaasti itseopiskelua, josta 16 -vuotiaalla ei välttämättä ole kokemusta. Nuoret saattavat kokea muutoksen stressaavana: ”*Valmistuuko musta joku ammattilainen kun mä en ikinä käy edes koulussa..?*” Huoli omasta ammatillisesta kasvusta, osaamisesta ja tavoitteisiin pääsemisestä saattaa aiheuttaa pelkoja, vaikka koulunkäynti voi ulospäin näyttäytyä keveänä, läksyttömänä ja vapaana. Huoli on kaiken lisäksi aiheellinen: Työnantajatutkimus kertoo, että ammatillisesta koulutuksesta valmistuneilta saattaa puuttua ammatin kannalta olennaisia perustaitoja. Koneistaja ei osaa koneistaa, kiinteistöhoitaja ei tunne erilaisia ruuvimeisseleitä (TEM 47/2014, 71).

Myös oppilaan ja huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön tapa muuttuu peruskoulun ja toisen asteen nivelvaiheessa. Peruskoulun tiivis yhteydenpito muuttuu toisella asteella huoltajan näkökulmasta vaikeammin hahmotettavaksi. Tiedottamisen kulttuuri on yhtäkkiä nuoren oma-aloitteisuuteen ja itseohjautuvuuteen luottava ja asioista on osattava erikseen kysyä. Jos tuki kotoa tässä tilanteessa puuttuu kokonaan, nuori jää yksin suureen vastuuseen opintojensa etenemisestä. Opintojärjestelmän hahmottaminen, opintojen eteenpäin vieminen itseohjautuvasti ja vaihtelevien koulupäivien rytmissä pysyminen vaatii nuorelta vahvaa motivaatiota ja itsekuria.

Ammatillisissa oppilaitoksissa päästään nopeasti oikeaan työhön kiinni pitkällä työssäoppimisjaksoilla ja käytännönläheisillä tehtävillä. Aitoja tekemällä oppimisen mahdollisuuksia tarvitaan siitä huolimatta lisää. Työsaleissa vietetyt tunnit vaihtoehtona teoriapainotteiselle opiskelulle ovat monelle, levottominta murrosikää elävälle nuorelle miehelle päivän kohokohta. Työtä tehdessä teoria herää eloon ja tekemiseen tulee mieltä.

”Mä näen ihmisiä, jotka on tungettu sinne pieneen koppiin, luokkaan, niin vähän ajan päästä niillä alkaa sormet nykiin, ne kattelee ympärilleen, lähtee vipaan kirjaa tai jotain muuta. Sit sä lyöt ne sinne työsaliin, et tossa on sulle vasara, mee hakkaan sillä toi levy suoraks, niin se kaheksan tuntii hakkaa siellä sitä levy suoraks. Ei mitään nurinaa, ei mitään murinaa. Pääsee tekemään.”(Nuori 2, 2014.)

Entä onko ammatillisen osaamisen saavuttamiseksi välttämätöntä käydä kolmivuotinen ammatillinen perustutkinto? Koulutuksen tiivistäminen ja jäsentäminen pienempiin ja nopeammin suoritettaviin kokonaisuuksiin toisi mielekkyyttä monelle oppijalle, joille koulussa istuminen on jo peruskoulun aikana ollut raskasta. Osatutkintojen suorittamisen mahdollisuus tai muu, kevyempi tutkintojärjestelmä saattaisi vähentää joillain aloilla merkittäväksi ongelmaksi noussutta opiskelun keskeyttämistä. Riittävän ammattitaidon voi monella alalla saavuttaa huomattavasti lyhemässä ajassa. Myös työnantajilla on tarve suorittavaan perustyöhön haluaville, motivoituneille ammattimiehille.

”...mulla on aina ensimmäinen kysymys; tuleeks susta asentaja vai insinööri? Sit jos on kaks samanarvosta kaveria niin mä otan sen joka sanoo, että siitä tulee asentaja. Melkein 80 % mitä tulee (koulusta) ulos niin menee lukemaan ittensä insinööriks. Se on valtiovallalta liikaa hehkutettu että pitää vaan kouluttaa ja kouluttaa...”(Yrittäjä 2, 2014.)

Työnantajilta tulee myös palautetta koulujen joustamattomuudesta. Työssäoppimisjaksot rytmittyvät perinteisesti koulujen jaksojärjestelmän ja jäykän lukujärjestyksen mukaan riippumatta siitä milloin työnantajilla olisi aikaa tai mahdollisuus tarjota mielekkäitä oppimiskokemuksia. Osa kouluista pystyy silti toimimaan tälläkin hetkellä joustavasti yhteistyössä työnantajien kanssa, joten opetus-suunnitelmat eivät voi olla este paremman yhteistyön tekemiselle. Tarvitaan siis ennemminkin tahtoa ja luovuutta. Työnantajat kaipaavat myös yleisesti ottaen enemmän ja suunnitelmallisempaa vuoropuhelua koulujen kanssa. Työ- ja elinkeinoministeriön tutkimuksen mukaan osa työnantajista kokee, että sekä toisen asteen koulutus että ammattikorkeakoulutus ovat sisällöltään edelleen liian kaukana työelämän vaatimuksista. Yhteistyötä tehdään harjoittelupaikkojen löytämiseksi, ei niinkään koulutuksen sisältöjen työelämälähtöisyyden tai muunlaisen työelämäyhteistyön kehittämiseksi (TEM 47/2014, 66–67).

Entä kokonaan uudenaikaiset vaihtoehdot oppia ammatti? Lupaavaa on, että ammatillisessa opetuksessa on kokeilussa jo uusia malleja, esimerkkinä 2 + 1 -malli, jossa kaksi ensimmäistä vuotta muodostuvat ammatillisista perusopinnoista ja kolmas työssäoppimisesta oppisopimuksella (TEM 47/2014, 81). Tässä uusien opiskelumuotojen kehittämistarve esitettyä nuoren äänellä:

”Kun miettii yläasteen jälkeen niin sehän on just joko lukio tai amis. Ja sitten siellä on vaan semmonen pikkuruinen, niinkun oppisopimus. Et sitähän voitais koettaa lähteä laajentaa, että siinä olis oikeesti kolmas vaihtoehto.” (Nuori 1, 2014.)

Ammatilliset perustutkinnot uudistuvat parhaillaan ja uudet perustutkintojen perusteet astuvat voimaan 1.8.2015 (OPH 2015b). Uusissa tutkinnon perusteissa korostetaan entistä vahvemmin osaaamista ja työelämälähtöisyyttä sekä opiskelijoiden joustavia ja yksilöllisiä opintopolkuja, mikä on lähtökohtana hyvä. Huomiota tulisi uudessa ammatillisessa koulutuksessa kiinnittää, paitsi edellä mainittuihin haasteisiin, myös yläkoulun ja ammatillisen koulutuksen siirtymävaiheeseen, jotta nuori pääsee sisälle ammattiopiskelun itsenäiseen rytmiin turvallisesti ja ohjatusti. Työelämäläheisemmälle koulutukselle on kova tarve – ei hukata mahdollisuuksia kehittää aidosti uutta koulutuksen nyt uudistuessa.

Taitoja, asennetta ja motivaatiota

Työntekijöiden odotetaan tänä päivänä sitoutuvan ja omistautuvan työlleen vahvasti. Erityisesti pienessä yrityksessä on tärkeää, että työhön valitaan ”oikea tyyppi”, joka tuo työyhteisöön positiivista virtaa ja jolla on ennen kaikkea hyvä asenne. Työnantajilta saatu palaute kertoo, että työpaikkoja hakevat nuoret eivät tunnista omaa osaamistaan kovin hyvin, eivätkä osaa tuoda vahvuuksiaan ja kiinnostuksen kohteitaan esille työnhakutilanteessa. Oman osaamisen markkinoimiseen tarvitaan selkeästi enemmän taitoja, jotta työnhakutilanteessa voidaan erottua positiivisella tavalla ja oikeat tekijät löytävät sopivimman paikan. Tärkein työ tehdään kuitenkin paljon aiemmin kuin työnhakutilanteessa. Kaikilla aikuisilla on vastuu omissa toimintaympäristöissään auttaa lapsia ja nuoria vahvistamaan itsetuntemustaan ja itsetuntoaan kannustamalla heitä tuomaan esiin omat, persoonalliset vahvuutensa. Jokaisella on oikeus onnistua, omana itsenään.

Työnantajan näkökulmasta olisi mielekästä valita työpaikkaan nuori, joka on alasta kiinnostunut, oli kyseessä sitten kesätyö tai pidempi työsuhte. Tällöin myös motivaatio työntekoon on todennäköisesti parempi. Aina edes opiskelu alan oppilaitoksessa ei kuitenkaan takaa vahvaa motivaatiota. Työnantajat kantavat tällä hetkellä huolta helposta sisäänpääsystä joidenkin alojen koulutukseen, minkä seurauksena opetusryhmissä on hyvin eritasoisia oppijoita. Seurauksena voi olla opetuksen vaatimustason laskeminen, jolloin työmarkkinoille tulee heikommin osaavia tekijöitä (TEM 47/2014, 79–80). Myös nuoret tunnistavat saman ongelman ja kärsivät siitä.

"Aika moneen ammattikouluun pääsee varmaan kuka vaan joka ei oo edes alasta kiinnostunu. Niin ei siellä oo kiva opiskella, kun ei ketään ees kiinnosta se melkein." (Nuori 6, 2014.)

Huonoja kokemuksia on syntynyt myös tilanteissa, joissa erilaisista tukitoimista on ohjattu nuori työpaikkaan ilman, että nuoren omaa kiinnostusta on asiassa juuri selvitetty. "Pakottamalla" syntynyt työkokemus itselle vieraaksi koetulla alalla on huono kokemus kaikille osapuolille.

"...et se pitää lähtee siitä työntekijästä tai nuoresta itestään se halu tehdä työtä. Et tää kolmas (kesätyöntekijä) oli just semmonen että tuli vähän niinkun tuupattuna, että tässä ois tämmönen ja se motivaatio oli alun perin nolla..."(Yrittäjä 1, 2014.)

Keskustelu ammattiopiskeluun liittyvien valintakriteerien tiukentamisesta on luonnollisesti suuressa ristiriidassa nuorisotakuun tavoitteiden kanssa. Jokaisella tulisi olla oikeus opiskelupaikkaan. Tarvi- taan siis muita keinoja vahvistaa nuorten itsetuntemusta, jotta ammatinvalinnan hetkellä valmiudet tehdä onnistuneita valintoja olisivat paremmat: jälleen yksi syy uudistaa rohkeasti peruskoulua?

Arkisesti tarkasteltuna nuoria, kuten meitä aikuisiakin, motivoivat kesätyössä tai työssä yleensä hyvin yksilölliset asiat. Aidoimmillaan motivaatio varmasti on, jos työ löytyy oman harrastuksen piiristä tai alalta, joka kiinnostaa tulevana ammattina. Nuoren elämään vaikuttavat kuitenkin monet inhimil- liset intressit. Sinänsä ei liene tärkeää, millainen motivaatio taustalta löytyy, jos se kanavoituu työn- tekoon positiivisella tavalla.

"...Ainut mistä mun mielestä moni nuori puhuu, on raha. Ei monii hirveesti kiinnosta, et mitä sä oot tehny päivän aikana. Se kuulostaa tyylyltä mut se vaan on silleen, kaikkii kiinnostaa vaan se miten paljon sä oot tehny rahaa töistä...Toi kesätyö missä mä olin, ni se oli periaatteessa vaan rahan takia. Et jos mä haluisin ettii jotain mistä mä hyödyn elämässä niinkun muutenkin, kun sillee rahallisesti, niin toi millä linjalla mä nyt oon (koulussa) niin se on se portti mistä mä hyödyn enemmän." (Nuori 4, 2014.)

Työelämätaidot tai niiden puute puhuttavat säännöllisesti nuoria työllistäviä työnantajia. Vastuulli- suus, vuorovaikutustaidot, hyvät käytöstavat ja asenne nousevat työnantajilta kysyttäessä tärkeim- miksi taidoiksi, joita työelämässä tarvitaan. Kritiikkiä jaetaan eniten perusasioiden, kuten työaiko- jen, taukojen merkityksen tai kännykän käyttöön liittyvien sääntöjen ymmärtämisestä ja yleensäkin hyvien käytöstapojen noudattamisesta. Työpaikoilla joudutaan toisinaan käyttämään paljonkin ai- kaa nuorten opastukseen näistä syistä.

"Se että työpäivä alotetaan, ollaan täsmällisiä, niin se on yks iso asia työnantajan sil- missä, että oletko sinä ajoissa. Ehkä niitä vois enemmän painottaa ihan koulussakin. Jos tää olis normaali työsuhde ja sulla olis koeaika, niin et sä hirveen montaa myö- hästymistä kato. Sulle ei tuu sitten mahdollisuuksia näyttää niitä sun vahvuksiakaan jos sä menetät sen pelin heti alussa. Mä en tiedä...olikhohan (kesätyöntekijä) yhden kerran ihan ajoissa." (Yrittäjä 6, 2014.)

Nuoren seuraava kommentti vahvistaa ja tuo samalla raadollisen selityksen yrittäjän havainnolle:

"... (kiinnittää koulussa huomio) siihen täsmällisyyteen, et siitä tulis jotain sanktioo jos esimerkiks myöhästyy. Et sais vaikka lapun kotiin jos on kolme kertaa myöhässä. Et se mun mielestä pitäs muuttaa jonnekin ylä/ala-asteelle. Meil oli ainakin tosi...kou- lussa silleen, että sai mennä ja tulla miten huvittaa, ja kaikki kiroili ja kiusas."(Nuori 7, 2014.)

Riittävien työelämävalmiuksien oppiminen kouluissa puhuttaa yrittäjiä laajemminkin. Työ- ja elinkei- noministeriön tutkimus kertoo työnantajien pk-yrityksissä tunnistavan laajalti työelämätaitoihin liitty-

vät ongelmat. Yrittäjät tuovat tutkimuksessa esille toiveen, että oppilaitoksissa noudatettaisiin samoja pelisääntöjä kuin työelämässä siirtymän helpottamiseksi. (TEM 47/2014, 86.) Bestiksen havainnoissa on noussut esille myös työelämäasioiden käsittelyn oikea-aikaisuus. Kouluissa käsitellään työelämäasioita useissa yhteyksissä, mutta jos työhön meno tai työnhaku ei ole nuorelle juuri silloin ajankohtaista, teoria jää irralliseksi.

Loppujen lopuksi olemme kaikki yksilöitä. Aikuisuus ei tee itsestään selvästi kenestäkään ammatti-laista eikä nuoruus asenneongelmaista. Useimmat työnantajat onneksi näkevät tämän ja vahvistavat, että monet nuoret ovat työelämässä ahkeria ja motivoituneita. Vähemmän puhutaan siitä, miten tärkeää olisi saada työpaikoille motivoituneita ja asiallisia aikuisia nuorten perehdyttäviksi. Työpaikkaohjaajia valittaessa tulisi kiinnittää erityistä huomiota henkilön soveltuvuuteen ohjaustehtäviin. Reilu kiitos, kannustus ja rakentava palaute ovat joskus tiukassa nuoria työllistävillä työpaikoilla. Työnantajalla on suuri vastuu myös hyväksyvän työilmapiirin luomisesta. Työpaikoilla voidaan monin tavoin vaikuttaa siihen, millainen mielikuva ja malli nuorille välittyy työelämästä ja asenteen merkityksestä ja edistää tätä kautta nuorten sopeutumista työelämään.

”No sillon kun mä olin siellä (työpaikalla), niin mä oisin toivonu, et mut ois otettu siihen porukkaan vähän enemmän mukaan et ois ihmiset tullu jutteleen. Koska mä jutelin muille, mut muut ei jutellu mulle ikinä. Oli vähän sellanen syrjimisfiilis.” (Nuori 7, 2014.)

”Kaikki muut oli ihan hyvii tyypeji, paitsi siellä oli yks vähän veemäinen työkaveri, joka piikitteli ja sano vähän turhist asioista. Must tuntuu et sen takia se yks kohteli mua huonosti, et mä olin nuori...En mä sit tiedä mitä se ajatteli mut mä en pitäny tästä kaverista, ja miten se puhu mulle. Mä vaan nielin kaiken. Kyl mä sit meinasin yhen kerran sanoo vähän vastaan, mut sit mä ajattelin, et jos kaveri piikittelee tolleen noin, niin mä voin olla parempi ihminen ja olla hiljaa. (Nuori 4, 2014.)

”Vois olla aika kiva jos ois sellainen työpaja, jossa käytäs vaikka vuoden ajan aina kuukauden jonkun tosi innostuneen työntekijän luona, et ois jotain ihan perus, esim. joku puutarha-ala...jotain ihan semi-tavallisia kuitenkin. Mut ois joku tosi innostunu työntekijä eikä joku semmonen että ´no nyt me leikataan tää ruoho, tällanen kentällinen`...vaan että se kertois tosi innostuneesti mitä se on.”(Nuori 6, 2014.)

Yhteistyö ja palvelut

Porvoolaisten nuorten parissa työskentelee motivoituneita ja asiansa osaavia tekijöitä, joilla on vahva tahto tehdä asioita nuorten parhaaksi. Auttajia on kuitenkin vähemmän kuin avun tarvisijoita, mistä johtuen verkostoissa ei ole varaa tuhlata resursseja tai tehdä päällekkäistä työtä. Edelleen tällä hetkellä nuoren on myös mahdollista hävitä tukiverkoston kenenkään huomaamatta. Vaaravyöhykkeessä ovat erityisesti alle 18 –vuotiaat nuoret, jotka eivät saa tukea kotoaan. Jos nuori ei osaa kysyä oikeita kysymyksiä oikealta henkilöltä tai hyödyntää viranomaisten verkkopalveluja on mahdollista, että jokin tuki jää saamatta tai karenssi purkamatta. 50 sentin velka voi kasvaa 300 euroksi pelkän ymmärtämättömyyden vuoksi ja sen seurauksena saatetaan menettää sekä luottotiedot että asunto. Pykälää tuntematon väsynyt nuori saattaa myös saada viranomaisilta erilaista palvelua asioidessaan yksin, kuin jos mukana on lainsäädännön tunteva aikuinen.

Nuorisotakuun parissa työskentelee runsaasti eri tahoja, mutta konkreettista yhteistyötä ei toimijoiden välillä helposti tapahdu ohi tavanomaisten ja virallisten kumppanuuksien. Arjen tehtävät ja niistä suoriutuminen vähin resurssein vievät helposti paljon voimavaroja. Eri organisaatioissa työskentelevät toimijat eivät välttämättä tunne kovin hyvin toistensa tehtäväkenttiä. Kokemukset Bestis

-projektissa ovat osoittaneet yhteydenoton helpottuvan verkoston saadessa ”kasvot”. Toimijoiden henkilökohtainen tunteminen puolestaan johtaa apua tarvitsevien nuorten kannalta nopeampaan reagointiin, sujuvampaan palveluprosessiin ja ennen kaikkea oikean palvelun löytymiseen nuorelle. Toimivan yhteistyö rakentaminen edellyttääkin työtapojen kehittämistä ja uskallusta ylittää yhä ennakkoluulottomammin organisaatio- ja hallintorajoja. Uusia tapoja toimia verkostoissa on keksittävä rohkeasti. Keskeistä on saada mukaan ruohonjuuritaso, henkilöt, jotka työssään itse kohtaavat nuoria. Itsestään selvästi myös nuorten tulisi olla mukana tekemässä omaa tulevaisuuttaan mahdollisimman monilla foorumeilla. Vapaamuotoiselle, yhteiselle keskustelulle tarvitaan tilaa ja aikaa, jotta nuorten parhaaksi voisi löytyä myös uusia, yllättäviä, omaa työtä helpottavia ratkaisuja.

Verkostojen rakentaminen erityisesti syrjäytymisuhan alla olevien nuorten ympärille on tärkeää. Mukaan pitäisi saada ennakkoluulottomasti kaikki tahot, joiden kanssa nuoret ovat tekemisissä, kuten nuorten harrastuspiirit ja muut kolmannen sektorin toimijat. Palveluja tulisi viedä vahvemmin nuoren luo sen sijaan, että odotetaan nuoren löytävän oikeiden palvelujen luo.

”Jos kaikki energia menee siihen, että sä pidät ittestäs huolta ja pidät ittes hengissä, jaksat edes syödä ja käydä suihkussa päivittäin, niin ethän sä jaks silloin miettiä, että pitää käydä siinä virastossa ja tässä virastossa ja toi tuki perua...” (Sidosryhmän edustaja 5, 2014.)

Valmiiksi haasteellisessa elämäntilanteessa elävät nuoret joutuvat helpoimmin kierteeseen, jossa pienen unohduksen seuraus voi suistaa koko elämän raiteiltaan. Tyypillinen esimerkki on koulun keskeytyminen. Jos uupunut nuori ei kykene tai ymmärrä itse katkaista ajoissa opintotukea, sitä saatetaan maksaa pitkäänkin ennen kuin koulussa ja KELAssa havahdutaan tilanteeseen. Perusteetta maksettu tuki peritään takaisin, jolloin nuori on taas uudessa kierteessä maksamattomien laskujen kanssa. Hoitamattomien asioiden kuorma lamaannuttaa ja pahimmillaan nuori lakkaa yrittämästä. Näiden nuorten kohdalla tarvitaan pohdintaa siitä, miten järjestelmän sisällä voidaan tukea ja kannustaa nuorta sen sijaan, että tilapäisestä elämänhallinnan menetyksestä johtuvat, yhteiskunnan kannalta mitättömät ongelmat seuraavat uupunutta nuorta jokaiseen yritykseen nostaa pää pinnalle. Tällä hetkellä kaikki riski on nuorella itsellään.

Työelämä ja unelmat

Työ määrittää ihmistä vahvasti suomalaisessa yhteiskunnassa. ”Mitä sä teet työkses”, on tavallinen kysymys uuteen ihmiseen tutustuttaessa. Työntekijöiltä odotetaan vahvaa sitoutumista ja sisäistä yrittäjyyttä todellisuudessa, jossa työsuhteet ovat yhä tilapäisempiä. Yhä useampi ihminen kokee elämässä jaksoja, joihin kuuluu työttömyyttä, pätkätyötä, osa-aikaisuutta, määräaikaisuutta, yt-neuvotteluja ja burnoutteja. Työelämä on yksilön näkökulmasta kaikkea muuta kuin kestävää ja silti työttömyys nähdään usein henkilökohtaisena epäonnistumisena tai laiskuutena. Työttömyys on poikkeama normista.

Kuten selvityksessä aiemmin kävi ilmi, koulutusvaatimusten koetaan osittain kasvaneen liian suuriksi suhteessa työelämän tarpeisiin. Erilaisille suppeampaa ammattiosaamista tavoitteleville koulutusvaihtoehdoille ja samoin avustaville työpaikoille näyttäisi olevan tarvetta monen haastateltavan mukaan. Työelämästä on tullut liian vaikeasti hallittavaa ja monimutkaista, jotta työ ja tekijä voisivat kohdata toisensa spontaanisti.

”Kyl mä vaan kaipaän sitä, kun iskä sillon nuorena poikana, ku hän sano että hän vaan meni ja sano, että onko töitä tarjolla. Et hän on valmis tekemään töitä. Ja se on ollu joku 14- tai 15-vuotias ja hänet on otettu sisään. Et kyl mä vaan kaipaän aikaa ennen nettiä ja muita höpötipöpöttejä, että oltais vaan ihan...jossain kaupan ikkunassa kyltti että apua tarvitaan. Et ihan tällasta, ihan perusmeninikiä. Et minkä takia pitää olla niin monimutkasta kaikki?” (Nuori 8, 2014.)

Myös työnhausta on tullut taitolaji. Yrityksiin kannustetaan olemaan suoraan yhteydessä työtä haikiessa. Niin tehdessään nuori saa vastaukseksi kehotuksen ottaa yhteyttä rekrytointiyritykseen, jonne voi ilmoittautua vain verkkolomakkeella, jonka täyttämistä ei kuitenkaan suoriuduta ilman apua. Prosessin edellyttämä kirjallinen tuotos myös suosii jälleen akateemisesti lahjakasta hakijaa. Toisaalta pienissä yrityksissä on tarjolla verrattain paljon piilotyöpaikkoja, joita nuori ei kuitenkaan ilman apua ja ohjausta osaa edes kysyä. Oman ongelmansa muodostaa työpaikkojen epätasainen alueellinen jakautuminen. Työtä saattaa olla kaupungissa, jonne maalla asuva nuori ei pääse huonojen kulkuyhteyksien vuoksi. Ajokortti puolestaan on kallis eikä siihen ole varaa, koska ei ole työtä.

Millaiselle arvopohjalle nuoret rakentavat käsitystään työelämästä nykyisessä todellisuudessa? Entä merkitseekö työ nuorille samoja asioita kuin edellisille sukupolville? Selvitys on hyvä päättää seuraavaan nuoren sitaattiin. Otamme usein annettuna sen, että tuleva sukupolvi jakaa käsityksemme maailmasta ja tästä todellisuudesta - vaan miten on...?

”...Sen takia tää on musta just vähän vaikeeta, että mä olen niinkun ”työelämä ja koulu” –haastattelussa, koska mun mielestä se että määritetään koulu, ja määritetään työelämä, niin se on just se ongelma miks ne ei toimi. Et se pitäisi olla vaan ihmisiä ryhmissä ja tilanteita ja teemoja ja tehtäviä. Et niitä ei ois määritetty, että mikä on on koulu ja mikä on työ, kuka on missä ja työkokeilu ja oppisopimus... vaan ne pitäis olla, että ihmisiä tekemässä asioita.” (Nuori 6, 2014.)

Kesätyösetelin markkinointilogo, Joel Kurki 2014.

Lopuksi

Bestis –projektin keskiössä oli työhön lähdeittäessä nuorisotakuun toteuttamisen edistäminen. Tavoitteena oli konkreettisesti pyrkiä työllistämään porvoalaisia nuoria tai vaihtoehtoisesti ohjaamaan heitä koulutuspalvelujen piiriin. Tässä työssä on päästy hyvää alkuun ja työtä jatketaan uudessa Bestis –Tukea työllistymiseen -projektissa. Vuoden mittaisen projektin aikana tärkeä havainto on ollut, että puhuttaessa nuorten työllistämisen haasteita saatetaan samalla puhua asunnottomuudesta, päihde- ja mielenterveysongelmista, oppimisvaikeuksista, asenteista, elämänarvoista ja lukemattomista muista yhteiskunnan ilmiöistä. Haasteiden kirjo on suuri ja siten myös yhteistyön kentän on oltava laaja.

Koulu on noussut projektin aikana keskusteluihin kaikkien kohderyhmän toimijoiden aloitteesta ja siksi myös tässä selvityksessä koulumaailma on saanut paljon tilaa. Keskustelua koulusta tulisi käydä rohkeasti ja ennakkoluulottomasti. Koulu hallitsee suurta osaa lapsen tai nuoren elämästä, joten on luontevaa, että sen vaikutus heijastuu elämään monella tasolla. Tällä hetkellä on nähtävissä, että keskustelu ”uudesta koulusta” on positiivisella tavalla lähtenyt käyntiin. Helsingin Sanomat uutisoi (HS 2015) vantaalaisesta koulusta, jossa on poistettu pulpetit luokista oppimisympäristön monipuolistamiseksi tulevaisuuden koulun hengessä. Lapsia halutaan innostaa luovuuteen ja yhdessä tekemiseen, mikä usein on mahdollista pienin muutoksin.

Toisen asteen koulutusta on selvityksessä käsitelty lähinnä ammatillisen opetuksen näkökulmasta yksinkertaisesti siksi, että haastateltavilla nuorilla oli eniten kokemuksia ammatilliselta puolelta. Ammatillinen koulutus korostui myös muiden kohderyhmien haastatteluissa. Lukio jäi vähälle huomiolle tässä selvityksessä, mutta erilaiset tutkimukset ja kouluun liittyvä julkinen keskustelu tukevat vahvasti tarvetta nostaa esille samoja työelämään liittyviä teemoja myös suhteessa lukioon. Suomen lukiolaisten liiton teettämän tutkimuksen mukaan, vastaajina 2700 lukiolaista, työelämässä tarvittavien tietoja ja taitojen omaksuminen, yhteiskunnan toiminnan ymmärtäminen ja aktiiviseksi kansalaiseksi kasvaminen toteutuvat lukio-opinnoissa heikosti. Lukiolaisilla on myös pelkoja omasta soveltavuudestaan työhön sekä opiskelupaikan ja työn saamisesta. Lisäksi vain noin puolet lukiolaisista kokee saaneensa riittävästi henkilökohtaista ohjausta jatko-opintojensa suunnitteluun eikä jatko-opintojen kautta avautuvista moninaisista ammattivaihtoehtoista saada heidän mukaansa riittävästi tietoa. Nämä haasteet on tunnistettu myös Haaga-Helian vuosittain järjestämässä Porvoo Works –tapahtumassa, jossa toisen asteen opiskelijoita on tutustutettu ammatteihin ja työelämän pelisääntöihin. Lukiolaisilta saadun palautteen perusteella tapahtuma on ollut tarpeellinen. (Wilo & Suomen Lukiolaisten Liitto ry 2012, 24, 45–46; Suomen lukiolaisten liitto 2011, 17; Kangas, Lamminsivu-Risku & Pylvänäinen (toim.) 2012, 6-7).

Nuorten välisen vertaistoiminnan lisääminen kouluissa ja myös muilla nuorten foorumeilla tulisi nostaa jatkossa huomion kohteeksi. Nuoret tuntevat parhaiten nuorten maailman, ja nuorten yhdessä tuottama ja jakama tieto ei ole vähempiarvoista kuin aikuisten omasta mielestään sopivaksi arvioima ja suodattama asiasisältö. Lisäksi nuoret omaksuvat uusia asioita nopeasti ja ovat siten parhaita asiantuntijoita yhteiskunnan muutoksissa. Myös tämän raportin nuorten kommentteissa on nähtävissä, että nuoret ovat jo ideoineet ja pohtineet asioita, joista nyt koulutuskentällä puhutaan ja joita ollaan nyt uudistamassa.

Bestiksessä tehty työ on avannut uusia näkökulmia nuorisotakuun nimissä tehtävään yhteistyöhön Takuutiimi –toiminnan kautta. Takuutiimissä tietoa ja taitoa on jaettu avoimesti yli organisaatio- ja toimialarajojen, mikä on tiimiltä saadun palautteen perusteella ollut hyvä ja uusi käytäntö. Tiimin kautta sen jäsenille on syntynyt henkilökohtaisia, uusia kontakteja, joiden avulla jokin omassa työssä näyttäytyvä ongelma on saattanut ratketa nuoren parhaaksi yllättävällä tavalla. Tiimin työskentely on ollut esimerkki sujuvasta, helposta ja olemassa olevia palveluja kehittävistä yhteistyön

muodosta, johon toimijat ovat voineet omien resurssiensa mukaan sitoutua. Toiminnan jatkamiselle ja edelleen kehittämiseksi näyttää olevan tarvetta. Yhteistyön piiriin olisi tärkeää saada jatkossa vahvemmin mukaan myös koulut. Koulujen suuri merkitys nuorten elämässä puoltaa vahvasti säännöllisemmän ja vuorovaikutteisemmän yhteistyön kehittämistä koulujen kanssa ja myös koulujen kesken.

Nuorten työelämätaitojen kehittämisen tarve on noussut projektissa esille monissa yhteyksissä. Tähän haasteeseen tullaan tarttumaan maaliskuussa 2015 alkaneessa Bestis –tukea työllistymiseen –projektissa kehittämällä nuorten työelämätaitovalmennuksia yhdessä nuorten kanssa. Samalla tartutaan haasteeseen tarkastella yritysten johtamis- ja perehdytyskäytänteitä nuorten työntekijöiden kohdalla. Molemmiin puolin onnistunut ensimmäinen työkokemus kantaa pitkälle ja poistaa turhia ennakkoluuloja nuorten työllistämiseen liittyen.

Bestiksen projektihenkilökunta on projektissa jalkautunut kentälle nuorten ja yritysten väliseksi yhdyshenkilöiksi. Projektissa on kartoitettu potentiaalisia koulutuspaikkoja ja piilotyöpaikkoja alueen yrityksistä luomalla suoria kontakteja yrityksiin. Tällä suoralla toimintatavalla tavoitettiin merkittävä määrä kesän 2014 kesätyöseteliä hyödyntäneitä pienyrittäjiä, jotka eivät muutoin olisi rekrytoineet lainkaan kesätyöntekijöitä. Välittäjänä toimiminen mahdollisti myös ongelmien ratkomisen matalalla kynnyksellä ja ilman odotusaikoja. Sekä nuoret että työnantajat saattoivat spontaanisti kääntyä projektihenkilöstön puoleen sekä työnhakua että palkkaamista koskevien kysymysten selvittämisessä. Projektissa on voitu työskennellä ennakkoluulottomasti ja rajoja ylittäen, mitä käytänteitä pyritään myös uudessa hankkeessa edelleen kehittämään.

Bestis –projektissa jaettiin 14.11.2014 ensimmäinen Porvoon seudun Paras Pomo –työnantajadiplomi, joka luovutettiin Pentti Kinomaalle Teatteri Soittorasialta. Takuutiimi valitsi palkinnon saajan nuorten suositusten perusteella. Huomionosoituksesta tehdään jokavuotinen ja sen tavoitteena on palkitsemisen ohella herätellä keskustelua nuorten työntekijöiden odotuksista ja tarpeista työelämässä. Positiivisen keskustelun ylläpitäminen ja onnistumisten jakaminen on tekojen ohella tärkeää, jotta voimme nähdä ympärillämme tulevaisuudessa uhkien sijaan yhä enemmän mahdollisuuksia.

Bestis –projektissa odotetaan innolla tulevan kesän onnistuneita työelämäkokemuksia ja mahdollisuutta palkita seuraava työnantaja, jolta voimme kaikki oppia uusia hyviä käytäntöjä nuorten työllistämiseksi!

Kesän Paras Pomo –diplomi, Jussi Niemi 2014.

Katse tulevaan

Seuraavat toimenpide-ehdotukset ovat näkemyksemme siitä, mihin seikkoihin tulisi nuorisotakuun edistämiseksi Porvoon seudulla kiinnittää huomiota. Haluamme näillä esityksillä avata keskustelun, joka toivottavasti innostaa kaikkia aiheen parissa työskenteleviä kehittämään lisää uusia, nuorten työllistämistä tukevia ratkaisuja. Toimenpiteitä ei ole korvamerkitty erityisesti millekään taholle tässä vaiheessa; keskustelua vie osaltaan eteenpäin maaliskuun alussa alkanut Bestis – tukea työllistymiseen –projekti. Vastuu teoista on kuitenkin yhteinen.

1. **Kehitetään ja vakiinnutetaan Takuutiimin toiminta.** Kehitetään nuorten parissa ruohonjuuritasolla toimivien verkostoa. Määritellään yhdessä verkoston kanssa Takuutiimin tulevaisuuden tavoitteet ja toimintapa. Verkostossa tulee olla mukana toimijoita niin julkiselta, yksityiseltä kuin kolmannelta sektorilta.
2. **Avataan rohkeasti uusia ovia ja kehitetään työelämää ja koulua lähentäviä käytäntöjä**
3. **Otetaan aktiivisesti ja tavoitteellisesti nuoret mukaan kaikkeen nuoria koskevaan keskusteluun**
4. **Luodaan uusia menetelmiä ja toimintamalleja nuorten työelämätaitojen kehittämiseksi**
5. **Kehitetään alueen yrityksiin jalkautumisen toimintamallia piilotyöpaikkojen löytämiseksi.** Bestiksen kokemukset, kts. myös Kuopion malli (<http://www.hs.fi/talous/a1419567924105>).
6. **Panostetaan ennakkokuulottomasti ennaltaehkäisevän työn toimintamallien kehittämiseen** Kts. esim. Imatran malli (<http://www.hs.fi/kotimaa/a1416806607015>) sekä Tajua mut –toimintamalli (<http://mikkelinolkkari.fi/palvelut/tajuamut>).
7. **Helpotetaan nuorten palvelujen saatavuutta kehittämällä matalan kynnyksen palveluja yhteistyössä kaupungin, toimijaverkostojen ja muiden hankkeiden kanssa**
8. **Kehitetään työnantajille suunnattuja palveluja nuorten työllistämiseen liittyen** Työnantajille tietoa tukimuodoista, työlainsäädännöstä, perehdyttämisestä jne.
9. **Lisätään suunnitelmallisesti nuorten parissa työskentelevien osaamista ja tietoa nuorten työllistymiseen liittyen.** Tuetaan kouluttautumista, lisätään menetelmäosaamista ja kartoitetaan aktiivisesti muuttuvaa toimintaympäristöä.
10. **Edistetään positiivista keskustelua ja ilmapiiriä nuorten työllistymiseen liittyen** Verkostojen yhteisenä tiedottamisen kanavana Työtä Nuorille –Facebook-sivut, Instagram ja tarvittaessa muut kohderyhmän käyttämät kanavat. Yhteistyötä paikallismedioiden kanssa.

Ideoita – saa keksiä lisää!

Työnantajalle palvelu, joka neuvoo tukiasioissa ja työlainsäädännössä, työllistämisen oikeuksissa ja mahdollisuuksissa, ja josta on mahdollisuus saada henkilökohtaista neuvontaa myös työllistämisen inhimillisissä ongelmatilanteissa.

Enemmän ryhmäytymistä ja kerran päivässä vaikka joku yhteinen kahvitauko kaikille työpaikan ilmapiirin parantamiseksi!

Kesätyöseteli valtion tukemaksi, TE – toimistojen tarjoamaksi palveluksi.

Koulun uudistaminen.

Nuoret vois miettiä sitä miten ihmiset haluu, et niihin otetaan yhteyttä vaikka siltä kannalta et jos sulla ois firma ittellä. et lähetetäänkö sulle miljoona sähköpostia vai haluaksä mieluummin et joku soittaa sulle?

Eläkkeellä olevien tai vapaaehtoisten ammattilaisten mentoriverkosto työpaikoille tukemaan nuoria. Mestari-kisällä –ajattelun henkiin herättäminen nuoren työntekijöiden tukemiseksi ja hiljaisen tiedon siirtämiseksi.

Perusturvatakuu

Vanhempien, kummien tai sisarusten ammattiesittelyjä luokkiin, esitystapa vapaa! Kahdenkymmenen oppilaan luokassa kuullaan silloin vuoden aikana esittely kahdestakymmenestä eri ammatista tai urapolusta.

Yhteistyökartta olisi hyvä, josta näkisi, mihin siellä itse sijoittuu ja missä voisi olla avuksi. Verkostojen tärkeyttä ei voi korostaa liikaa. Yllättäviä asioita ratkeaisiksi, että on pyrkinyt omassa työssä verkostoitumaan aktiivisesti.

Lähteet

- HS 2015. Lapset pois pulpeteista – opettajat tekivät tulevaisuuden koulun. Verkkoartikkeli 24.3.2015. Luettavissa: <http://www.hs.fi/kaupunki/a1427087775779>
- Kallio, P., Stenvall, E., Bäcklund, P. & Häkli, J. 2013. Arjen osallisuuden tukeminen syrjäytymisen ehkäisemisen välineenä. Teoksessa Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Gaudeamus Oy, Tallinna.
- Kangas, M., Lamminsivu-Risku, L., & Pylvänäinen, K. (toim.) 2012. Lukioista työelämään- yhteistyömalleja ja pedagogisia menetelmiä. Keski-Suomen lukioiden työelämämallit 2012. Verkkojulkaisu, Keski-Suomen lukiohanke (ESR). Luettavissa: http://www.peda.net/img/portal/2605419/Lukiosta_tyoElamaan_2012.pdf?cs=1346840712
- Lappalainen, K 2014. Nuoren aikuisen koulukokemukset, arviot omasta osaamisesta ja uskomukset ohjauksessa elämäntietoa. 2004 – 2014. Hankekuvaus. Luettavissa: https://wiivi.uef.fi/crisyp disp/ /fi/cr_re_dir_all/fet/fet/sea?direction=1&id=-29953
- OPH 2015a. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Luettavissa: http://www.oph.fi/saadokset_ ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ ja_ tutkintojen_ perusteet/perusopetus
- OPH 2015b. Ammatillisten perustutkintojen perusteet. Luettavissa: <http://www.oph.fi/ammattillisetperustutkinnot>
- Suomen lukiolaisten liitto 2011. Lukio 2.0. Luettavissa: http://www.lukio.fi/site/assets/files/6119/lukio_2_0.pdf
- Wilo, M. & Suomen Lukiolaisten Liitto ry 2012. Jännän äärellä. Selvitys abiturienttien jatko-opintoihin ohjauksesta. Luettavissa: <http://www.lukio.fi/site/assets/files/6119/sll-jannan-aaella-web.pdf>
- TEM 2012. Nuorten yhteiskuntatakuu 2013. TEM raportteja 8/2012. Luettavissa: [http://www.tem.fi/files/32352/Nuorten_yhteiskuntatakuu_tyoryhman_raportti_\(2\).pdf](http://www.tem.fi/files/32352/Nuorten_yhteiskuntatakuu_tyoryhman_raportti_(2).pdf)
- TEM 47/2014. Pk –yritykset ja työvoiman kohtaanto. Mitä pk-yritykselle tarkoittaa sopiva työvoima? Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys. 47/2014.
- Pääasiallisena lähteenä, mikäli toisin ei mainita, on käytetty porvoolaisten nuorten, työnantajien ja sidosryhmien haastatteluja (Sipilä A., 2014), Bestis –Nuorisotakaajat Porvoossa –projektin Takuutiimin palautteita 2014 ja 2015 sekä Bestis -projektiryhmän kokoamaa havainnointiaineistoa vuodelta 2014.